

сим неясним і туманним космополітичним універсалізмом, цілий отруйний вплив котрого ми власне тепер відчуваємо на собі» [1]. Драгоманов М. стверджує, що українське національство зовсім уже не таке мирне, що українці з ненавистю говорять іноді про сусідні народи. На його погляд, якщо б до державної влади стали національниками, тоді б вони приписали повне «обукраїнення» їм [4].

Отже, погляди відомого українського філософа М. Драгоманова, стосовно суспільства, будувалися на ідеях розвитку людської особистості, ставлячи її в пріоритет перед благополуччям держави. Він був категорично проти соціалістичних революцій, які, на його думку, могли сотворити новий лад у суспільстві. Також виділялися космополітичний напрям у його філософії, де всі національності повинні були об'єднані під різними або спільними релігіями.

Література

Донцов Д. Ідейні помилки Драгоманова. *Мислене Дерево*. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/Dontsov/BasesOurPolicy/SocialForces/Dragomanov.html> (дата звернення: 15.04.2024).

Драгоманов М.П. Вибране. Київ: Либідь, 1991. 688 с.

Франко І. Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова. *Літературне Місто*. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=9600> (дата звернення: 14.04.2024).

Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу. *Ізборник*. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag19.htm> (дата звернення: 02.11.2023).

УДК 340 (477)(043.2)

Конопліна Т.В., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна
Науковий керівник: Дашковська О.Р., д.ю.н., професор

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання запровадження ювенальної юстиції та відновного правосуддя для України є дуже актуальним, оскільки стан підліткової злочинності в державі викликає глибоку занепокоєність та зумовлює необхідність пошуку нових засобів її попередження. На сьогодні система ювенальної юстиції в Україні перебуває в процесі становлення [1].

Указом Президента України від 24.05.2011 № 597/2011 схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні [2], яка має забезпечити створення в Україні повноцінної системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, спроможної забезпечити

законність, обґрунтованість та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом, пов'язаного з її перевихованням та дальшою соціальною підтримкою, а також надати змогу сформувати у громадськості розуміння важливості питання особливого захисту прав і інтересів дітей, зменшити рівень дитячої злочинності. Відправною точкою стало прийняття в 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України, глава 38 якого присвячена кримінальному провадженню щодо неповнолітніх [3]. Черговий важливим етапом по запровадженню механізмів ювенальної юстиції в Україні стали зміни до Конституції України прийняті у Законі України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) від 02.06.2016 № 1401-VIII» [4], статтею 125 якого передбачено створення ювенальних (спеціалізованих) судів.

З метою застосування належних правових процедур до учасників кримінального провадження щодо неповнолітніх, наказом Міністерства юстиції України від 21.01.2019 № 172/5/10 [5] в Україні запроваджено Пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» («Відновне правосуддя») (далі- Пілотний проєкт) та затверджено Порядок реалізації цього Пілотного проєкту. Пілотний проєкт ґрунтується на відновних підходах у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки та нетяжкі злочини, вчинені неповнолітніми, і включає в себе скоординовану організацію ефективної комунікації між такими неповнолітніми і потерпілими від вчинених ними кримінальних правопорушень з метою забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, максимально раннього виведення неповнолітніх правопорушників із кримінального процесу з обов'язковим ужиттям узгоджених заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним кримінальним правопорушенням. Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення, може бути застосована у разі: наявності потерпілої сторони – фізичної особи, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридичної особи, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди; вчинення неповнолітнім вперше кримінального проступку або нетяжкого злочину; визнання неповнолітнім факту вчинення кримінального правопорушення; згоди неповнолітнього і потерпілого на участь у Програмі відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення.

Незважаючи на умови воєнного стану, пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» (далі – Програма) впроваджувався на базі системи надання безоплатної правової допомоги в усіх регіонах країни, окрім тимчасово окупованих територій. Відтак, впродовж

минулого року регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги прийняли 81 рішення про застосування Програми, стільки ж видали доручень посереднику для проведення медіації під час кримінального провадження між потерпілим та неповнолітнім, який вперше вчинив кримінальний проступок або нетяжкий злочин. Залучення потерпілого до Програми це можливість для нього брати безпосередню участь у розгляді питань щодо усунення завданої шкоди. Успішне проходження Програми для неповнолітнього, це, насамперед, про усвідомлення наслідків власних дій і можливість їх виправити, відновити почуття власної гідності, самоповаги та поваги інших, а також про можливість бути звільненим від кримінальної відповідальності або отримати пом'якшення покарання, тож таким шансом минулого року скористались 64 підлітки [6].

2023 рік став роком завершення реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей [7]. Для зниження рівня впливу правопорушень та мінімізації факторів формування протиправної поведінки дітей необхідно запровадити цілісну систему заходів, що включатиме забезпечення дієвого правосуддя, соціально-виховні та реабілітаційні програми для неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом, профілактичні та освітні програми, адресні соціальні послуги, що можуть допомогти дитині набути навичок з розв'язання соціальних, побутових проблем, створення можливостей для навчання керувати власною поведінкою та виваженого ставлення до своїх вчинків, професійного розвитку та налагодження стосунків у сім'ї та громаді.

Основними завданнями та напрямками реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року були: профілактика правопорушень серед дітей; захист прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень; захист прав дітей під час досудового розслідування; захист прав дітей під час судового розслідування; захист неповнолітніх під час призначення покарання та його виконання.

Результати дослідження свідчать про складність викликів, з якими зіткнулися органи ювенальної превенції України під час війни. Війна не тільки зруйнувала інфраструктуру, але й значно ускладнила реалізацію повноважень, пов'язаних з захистом прав дітей. Посилення завдань на ювенальну превенцію включає підтримання зв'язку з дітьми, які перебували на обліку, а також виявлення тих, хто може потрапити у складні життєві обставини через військові дії. Основними проблемами, що виникають через військові дії, є зростання кількості дітей-сиріт, переселення дітей у безпечніші регіони, та збільшення протиправної поведінки серед неповнолітніх. Це змушує ювенальні органи працювати у посиленому режимі для захисту вразливих категорій дітей і запобігання їх залучення до злочинної діяльності.

Також слід наголосити на важливості адаптації підходів до роботи в умовах війни, включаючи реагування на ситуації, що вимагають негайного втручання, та сприяння розвитку правових та етичних орієнтирів у дітей в умовах воєнних дій. Важливість міжсекторальної взаємодії та профілактичної роботи з метою запобігання злочинності та забезпечення благополуччя дітей в умовах війни виокремлюється як ключовий елемент ефективного виконання ювенальної превенції під час конфлікту.

Література

1. Ювенальна юстиція. URL: <http://surl.li/fttham>. (дата звернення: 24.04.2024).
2. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України від 24.05.2011 р. № 597/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011#Text> (дата звернення: 24.04.2024).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 24.04.2024).
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 24.04.2024).
5. Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»: Наказ Міністерства юстиції України від 21.01.2019 р. № 172/5/10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text> (дата звернення: 24.04.2024).
6. Як система БПД реалізує «програму відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» в умовах воєнного стану. URL: <http://surl.li/ftthsi>. (дата звернення: 24.04.2024).
7. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1027-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.04.2024).

УДК 349.6 (043.2)

Корнієнко Ю.В., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: **Макеєва О.М.**, к. ю. н., доцент.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ГРОМАДЯН: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Захист екологічних прав життєво важливий для суспільства, держави і